

OKRUHY PRO STÁTNÍ ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠKY

Navazujícího magisterského studia

Učitelství základů společenských věd a občanské výchovy pro střední školy a druhý stupeň základních škol

(platné od 1. 1. 2021)

Humanitní a společenskovědní oborový základ studijního oboru

1. Volební právo a jeho vývoj. Volby a volební systémy
2. Občanská společnost – vymezení, vznik, formování a tradice. Subjekty občanské společnosti. Občanská společnost v Československu a České republice
3. Občanská participace a její formy
4. Hlavní politické ideologie (konzervatismus, liberalismus, socialismus) – vznik a stručný vývoj do současnosti, charakteristika a významní představitelé
5. Totalitní ideologie (komunismus, fašismus, nacismus) – charakteristika, představitelé a historické zakotvení
6. Občanská práva a povinnosti – vznik, vývoj jejich pojetí a aktuální stav v současnosti
7. Významné mezníky ústavněprávního vývoje v Československu (1918–1992)
8. Ústavní systém a rozdělení státní moci v České republice
9. Aplikovaná etika (význam, charakteristika, klíčová aktuální témata). Aplikovaná etika a axiologie v profesi pedagoga. Tvorba etických kodexů a jejich význam
10. Paradigma Etické výchovy v českém kurikulu (principy, zásady, myšlenkové zdroje, metody). Přínosy a slabá místa celého konceptu

11. Filozofie a její jednotlivé obory, vztah filozofie k vědeckému myšlení, směry ve filozofii reflektující vědecké myšlení: pozitivismus (A. Comte), novopozitivismus (B. Russell, L. Wittgenstein, R. Carnap), Popperův kritický racionalismus, filozofie mysli (A. Turing, J. Searle, D. Dennett)
12. Vztah filozofie a náboženství. Filozofové a směry 19. a 20. století vycházející z předpokladu existence boha: S. Kierkegaard, filozofie dialogu (M. Buber, E. Lévinas), a další. Filozofická kritika náboženství (F. Nietzsche, L. Feuerbach). Teistický vs. ateistický existencialismus a hlavní představitelé
13. Vznik filozofie a její rozvoj v antice. Předsokratovská antická filozofie, vrcholné období antické filozofie (Sokrates, Platón, Aristoteles) a pozdní antická filozofie (Plotinos, stoicismus, aj.)
14. Charakter, etapy a představitelé středověké filozofie, patristika, scholastika a spor o univerzálie
15. Politická filozofie v pojetí vybraných myslitelů – Platón, teoretikové společenské smlouvy (Hobbes, Locke, Rousseau), Niccolo Machiavelli a další
16. Filozofie 17. a 18. století, vymezení empirismu a racionalismu, jejich hlavní představitelé, epistemologie Immanuela Kanta
17. Důraz na koncept pravdy a pravdivého poznání v české filozofii (Jan Hus, Bernard Bolzano, J. A. Komenský, T. G. Masaryk)
18. Německá idealistická filozofie 19. století (Fichte, Schelling, Hegel) a její kritická recepce: marxismus, pozitivismus (A. Comte), S. Kierkegaard a další
19. Vlivy skepticismu a problematika relativismu ve filozofii: antický skepticismus, Descartova skepse jako východisko pro pravdivé poznání, poststrukturalismus (R. Rorty, J. F. Lyotard, J. Derrida aj.), postmoderna (M. Foucault, P. Feyerabend)
20. Pragmatismus (Ch. S. Pierce, W. James, J. Dewey), vliv analytické filozofie a vznik neopragmatismu (W. V. O. Quine, R. Rorty)

21. Kritické reakce na pozitivismus: fenomenologie (E. Husserl, M. Heidegger, J. Patočka), hermeneutika (H. -G. Gadamer), filozofie života (W. Dilthey, H. Bergson, H. Driesch)
22. Definice náboženství a základní pojmy (teologie, religiozita, sekularizace, nová religiozita). Funkce náboženství a teorie jeho vzniku. Typologie náboženství (teistická: monoteistická, polyteistická vs. neteistická), zjevená vs. mystická, literární vs. neliterární)
23. Křesťanství. Vztah křesťanství a judaismu, osobnost Ježíše ve vztahu k judaismu, historický vývoj (vznik, ustavení základních křesťanských dogmat, reformace, protireformace, moderní podoba křesťanství), základní charakteristika, nová křesťanská náboženská hnutí.
24. Judaismus – základní principy a charakteristika, vznik a historický vývoj. Stát Izrael. Recepce judaismu v křesťanství a islámu. Židovská mystika a kabala
25. Islám – základní principy a charakteristika, vznik, historický vývoj a současnost. Vztah islámu ke křesťanství a judaismu, hlavní proudy a směry islámu, systém etiky a právní vědy islámu
26. Významná „východní“ náboženství - buddhismus, hinduismus, čínská náboženství. Nová náboženská hnutí na nich založená

Oborová a předmětová didaktika výchovy k občanství, občanského a společenskovedního základu

1. Společenský význam, cíle, místo, funkce a nejvýznamnější historické mezníky výchovy k občanství, občanského a společenskovedního základu v edukačním procesu na základních a středních školách. Výchova k občanství a Společenské vědy z pohledu Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030⁺.
2. Interdisciplinární a mezioborový charakter oborové didaktiky společenských věd, vědecký výzkum v oborové didaktice, druhy, úrovně, aktuální otázky oborové didaktického výzkumu.
3. Pedagogické rozvržení látky a plánování výuky ve výchově k občanství, občanském a společenskovedním základu na základních a středních školách. Edukační média a využití IT.
4. Charakteristika vzdělávací oblasti Člověk a společnost (dle RVP ZV a RVP G). Konkretizace jednotlivých vzdělávacích oborů a cílové zaměření oblasti. Průniky se vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět, s průřezovými tématy, s klíčovými kompetencemi, včetně uvedení příkladů.
5. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP ZV Člověk ve společnosti (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
6. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP ZV Člověk jako jedinec (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
7. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP ZV Člověk, stát a hospodářství (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů

vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.

8. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP ZV Člověk, stát a právo (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
9. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP ZV Mezinárodní vztahy a globální svět (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
10. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP G Člověk jako jedinec (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
11. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP G Člověk ve společnosti (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
12. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP G Občan ve státě (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
13. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP G Občan a právo (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.

14. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP G Mezinárodní vztahy, globální svět (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
15. Charakteristika vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru RVP G Úvod do filozofie a religionistiky (očekávané výstupy, obsahy učiva). Podoby a návrhy didaktické transformace učiva do praxe, včetně příkladů vhodných metod a forem výuky. Zařazení oboru do tematických plánů ŠVP. Přesahy oboru do klíčových kompetencí a průřezových témat.
16. Průřezová témata v rámcových vzdělávacích programech (charakteristika, tematické okruhy, možnosti aplikace ve výuce, přínos, možná negativa).

Doporučená literatura (seznam literatury je uveden pouze pro základní orientaci v problematice):

Občanská společnost a politologie:

ADAMOVÁ, Karolina a KŘÍŽKOVSKÝ, Ladislav. *Základy politologie*. 2., dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 365 s. Právnické učebnice. ISBN 80-7179-870-3.

GUASTI, Petra a ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. 80 s. Sociologické studie = Sociological studies; 06: 3. ISBN 80-7330-091-5.

JIRÁSKOVÁ, Věra. *Občan v demokratické společnosti*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 311 s. Studijní texty; sv. 21. ISBN 80-85850-78-8.

MÜLLER, Karel B. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy: mezi nacionalismem a liberarismem aneb od etnické exkluze k aktivní hranici*. 1. vydání. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. 294 stran. ISBN 978-80-7387-865-8.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie: [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. 207 s. ISBN 978-80-262-0218-9

STANĚK, Antonín. *Výchova k občanství a evropanství*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. 166 s. ISBN 978-80-7182-224-0.

ŠAMALÍK, František. *Občanská společnost v moderním státě*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1995. 279 s. ISBN 80-85765-45-4

VODIČKA, Karel a CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Portál, 2011. 486 s. ISBN 978-80-7367-893-7. Praha: Portál, 2011. 486 s.

Filozofie:

BLECHA, Ivan. *Filosofie*. 4., opr. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 279 s. ISBN 80-7182-147-0.

BUCKINGHAM, Will a kol. *Kniha filozofie*. Vydání druhé. Praha: Euromedia Group, 2020. 352 stran. Universum. ISBN 978-80-242-6597-1.

PEREGRIN, Jaroslav. *Kapitoly z analytické filozofie*. 2. vyd. Praha: Filosofia, 2014. 319 s. ISBN 978-80-7007-420-6

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, ©2000. 653 s. Studium; sv. 2. ISBN 978-80-7195-206-0.

Náboženství:

LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 181 s. Religionistika; sv. 3. ISBN 80-210-1645-0.

Kniha náboženství. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015. 352 stran. Universum. ISBN 978-80-242-5179-0.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Přehled religionistiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 237 s. ISBN 978-80-7367-384-0.

Etika:

GÖBELOVÁ, T. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Vydání: 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2015. 119 stran. ISBN 978-80-7464-808-3.

LORENZOVÁ, J. *Kontexty vzdělávání v postmoderní situaci*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. 335 s. Humanitas; 9. svazek. ISBN 978-80-7308-650-3.

MUCHOVÁ, L. *Morální výchova v nemorální společnosti?*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. 334 stran. ISBN 978-80-7325-386-8.

PELCOVÁ, N. *Vzorci lidství: filosofické základy pedagogické antropologie*. Vyd. 2., přeprac. a rozš., V Portálu 1. Praha: Portál, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7367-756-5.

PELCOVÁ, N., SEMRÁDOVÁ, I. *Fenomén výchovy a etika učitelského povolání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. 220 s. ISBN 978-80-246-2636-9.

ŠVARCOVÁ, I., *Etika výchovy*. Praha. VŠCHT. 2015.

VACEK, P.: *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. 121 s. ISBN 80-7041-101-5.

VACEK, P.: *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 203, liv s. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-257-7.

VACEK, P.: *Rozvoj morálního vědomí žáků*. 2008. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4.

Didaktika:

KUTHAN, Robert, ed., PELCOVÁ, Naděžda, ed. a ZICHA, Zbyněk, ed. *Kapitoly z didaktiky filosofie, etiky a společenských věd*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2018. 321 stran. Studia didactica. I. ISBN 978-80-7290-983-4.

PALOUŠ, R. *Paradoxy výchovy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. 111 s. ISBN 978-80-246-1650-6.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

SLAVÍK, Jan et al. *Transdisciplinární didaktika: o učitelském sdílení znalostí a zvyšování kvality výuky napříč obory*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. 455 stran. Syntézy výzkumu vzdělávání; svazek 3. ISBN 978-80-210-8568-8.

STROUHAL, M. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 192 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4212-0.

STROUHAL, M., ed. *Učit se být učitelem: k vybraným problémům učitelského vzdělávání*. První vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 170 stran. ISBN 978-80-246-3465-4.

VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. 456 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3357-9.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 239 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4590-9.